

GMO áno, ale pod kontrolou

Inspekcia biologickej bezpečnosti (IBB) zabezpečuje výkon štátneho dozoru nad dodržiavaním ustanovení zákona č. 151/2002 Z. z. o používaní genetických technológií a geneticky modifikovaných organizmov (zákon o GMO) a č. 469/2002 Z. z. o environmentálnom označovaní výrobkov (zákon o environmentálnej značke).

Hlavný cieľ zákona o GMO:

zabezpečiť, aby sa genetické technológie a geneticky modifikované organizmy používali v súlade s princípom predbežnej opatrnosti.

Hlavný cieľ zákona o environmentálnej značke:

podporovať produkty, ktoré nezaťažujú životné prostredie. Zákon č. 469/2002 Z. z. o environmentálnom označovaní výrobkov umožňuje konštruktérom, výrobcam a poskytovateľom služieb získať pre svoj produkt environmentálnu značku, ak ich produkt aj jeho výroba spĺňajú konkrétne, prísne kritériá zamerané na ochranu životného prostredia.

Environmentálna značka sa produktu udeľuje na určitý čas za presne definovaných podmienok jej používania. Dodržiavanie týchto podmienok kontroluje SIŽP. V prípade neoprávneného použitia environmentálnej značky ukladá právnickým osobám i fyzickým osobám - podnikateľom pomerne vysoké pokuty, čím chráni práva oprávnených používateľov značky a pre spotrebiteľov zabezpečuje možnosť podporovať produkty, ktoré nezaťažujú životné prostredie.

Podľa zákona o environmentálnej značke je kontrolná činnosť SIŽP zameraná najmä na kontrolu:

- oprávnenia používania environmentálnej značky,
- používania klamlivej reklamy, klamlivého označenia výrobku, alebo akejkolvek inej značky alebo loga, ktoré by mohli viesť k zámene s environmentálnou značkou.

Hlavným cieľom IBB v roku 2004 bolo kontrolnou činnosťou podporiť registráciu doteraz neregistrovaných zariadení používateľov genetických technológií a geneticky modifikovaných organizmov a prípadnú preregistráciu registrovaných zariadení do zodpovedajúcej rizikovej triedy, v zmysle zákona č. 151/2002 Z. z. a vyhlášky MŽP SR č. 252/2002 Z. z.

Pri kontrolách dodržiavania povinností používateľov GT a GMO v uzavretých priestoroch s použitím ochranných opatrení podľa zákona č. 151/2002 Z. z. bolo skontrolovaných spolu 120 zariadení, z toho 109 registrovaných v rizikovej triede 1 a 11 v rizikovej triede 2.

Porušenie ustanovení zákona č. 151/2002 Z. z. sa zistilo v 15 prípadoch. Zistené nedostatky možno všeobecne rozdeliť do troch skupín:

- nedostatky z oblasti používania správnej laboratórnej praxe v zariadeniach,
- používanie GT a GMO v neregistrovaných zariadeniach,
- používanie GT a GMO v registrovaných zariadeniach bez súhlasu na prvé použitie zariadenia.

Všetci používateli GMO sú okrem iného povinní zisťovať účinky geneticky modifikovaných organizmov na zdravie ľudí, zvierat a rastlín, na úrodnosť pôdy, potravinový reťazec, na ekosystémy, biologickú rôznorodosť rastlín a živočíchov a na odolnosť proti antibiotikám používaným ako humánne alebo veterinárne liečivá. SIŽP dohliada na to, aby žiadnu zo svojich povinností nezanedbali.

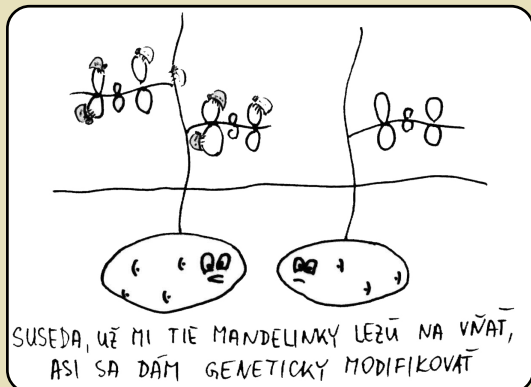
Genetické technológie sú moderné techniky, ktorými sa tvoria také organizmy, ktoré by bez použitia genetickej technológie samotné nevznikli, aj keby sme im na to ponechali dlhý čas.

„Pracovným objektom“ genetickej technológie je nukleová kyselina (DNA alebo RNA). Nukleová kyselina je makromolekula, ktorá je chemickým „receptom“ na celý organizmus.

Geneticky modifikovaný organizmus (alebo transgénny organizmus) je organizmus, ktorý vznikol vďaka použitiu genetickej technológie a ktorý by bez uplatnenia tejto technológie nemohol vzniknúť.

Na to, aby bol organizmus geneticky modifikovaný podľa zákona o GMO (aby spadol pod tento zákon), musí spĺňať viacero podmienok:

- GMO sa prirodzene nevyskytuje,
- GMO nemá ani teoretickú šancu vzniknúť bez použitia genetickej technológie,

- GMO je schopný sa rozmnožovať alebo inak odovzdávať genetický materiál.

Pri kontrole používania geneticky upravených rastlín SIŽP spolupracuje aj s ostatnými štátnymi kontrolnými orgánmi pôsobiacimi v tejto oblasti, hlavne s Ústredným skúšobným ústavom poľnohospodárskym.

Spôsoby používania GMO:

- používanie v uzavretých priestoroch (v laboratóriách, skleníkoch, zverincoch),
- zavedenie do životného prostredia (na skúšobných poliach),
- uvedenie na trh.

Na trh je možné uviesť iba také GMO, ktoré prešli zložitým skúšobným a povoľovacím procesom a spotrebiteľ potom už zákon o GMO nezaväzuje k žiadnym povinnostiam. Výrobok, ktorý je geneticky modifikovaným organizmom, obsahuje takýto organizmus, alebo je z neho vyrobený, musí byť na obale zreteľne označený a spotrebiteľ ho používa podľa odporúčenia výrobcu.

V laboratóriách, skleníkoch, zverincoch aj na skúšobných poliach sa pracuje s rôznymi GMO, ktoré neprešli skúšobným a povoľovacím procesom, preto používanie GMO v uzavretých priestoroch aj ich zavedenie do životného prostredia na území SR musí povoliť Ministerstvo životného prostredia SR.

Podľa zákona o GMO je kontrolná činnosť SIŽP zameraná najmä na kontrolu:

- plnenia požiadaviek kladených na uzavreté priestory, v ktorých sa GMO používajú,
- plnenia podmienok určených pre zavádzanie GMO do životného prostredia,
- plnenia požiadaviek kladených na používateľov genetických technológií a GMO.

Škodcovia, proti ktorým je možné soju chrániť geneticou úpravou

Priestory, na ktorých sa pestujú geneticky upravené rastliny, musia byť označené

Všetky priestory, v ktorých sa tvoria a pestujú geneticky upravené organizmy, musia spĺňať prísne kritériá, ktorých dodržiavanie kontroluje SIŽP

RNDr. Tatiana Horecká, hlavná inšpektorka útvaru inšpekcie biologickej bezpečnosti SIŽP

Ilustrácie: Thea Švecová, Miroslav Kuka

